

BRÚKSSKYLDA TIL FISKIRÆTTINDI

Frágreiðing til
landsstýrismannin
í fiskivinnumálum

Tórshavn, 8. februar 2010

INNIHALD

1. Inngangur	5
2. Samandráttur og niðurstøður	6
3. Um brúksskyldu.....	8
3.1 Hvat er brúksskylda?	8
3.2 Grundgevingar fyri brúksskyldu	8
3.4 Brúksskylda í verandi fiskiveiðilóggávu	9
3.5 Brúksskylda í øðrum føroyskum tilfeingisvinnum.....	9
3.6 Brúksskylda og fiskirættindasløg	9
3.7 Hvat við fiskirættindunum, ið fella fyri brúksskylduni?	10
4. Skipanir við brúksskyldu og eitt sindur um avleiðingarnar	12
4.1 Generell brúksskylda á øll loyvi.....	12
4.2 Brúksskylda í fiskidagaskipanini undir Føroyum	13
4.3 Brúksskylda til eginkvotur	14
6. Niðurstøður og tilmæli.....	15

1. INNGANGUR

Bakgrund

Í samgonguskjalinum frá september 2008 verður boðað frá, at spurningur um brúksskyldu og umsetiligheit av fiskidøgum¹ skal viðgerast.

Í tí sambandi hevur landsstýrismaðurin í fiskivinnumálum tikið stig til eina verkætlan at viðgera brúksskyldu og umsetiligheit av fiskirættindunum.

Endamálið við arbeiðinum er at skriva eina frágreiðing, sum kann vera grundarlag undir politiskari viðgerð og orðaskifti. Frágreiðingin skal lýsa og greina hugtøkini "brúksskylda" og "umsetiligheit" í síni heild, og við serligum atliti at endamálsorðingunum í lógini um vinnuligan fiskiskap og ætlanum landsstýrisins í samgonguskjalinum, herundir orðingin um, at *"Skipað verður fyri, at fult gjøgnumskygni verður við fiskirættindunum, soleiðis at brúksskyldur fylgja við brúksrættinum til fiskatilfeingið."*

Hendan frágreiðing er partur av hesum arbeiði og viðgerð brúksskyldu.

Arbeiðssetningur

Landsstýrismaðurin í fiskivinnumálum hevur orðað hendan arbeiðssetning fyri spurningin um brúksskyldu.

"Grundað á ætlanir landsstýrisins um, at brúksskylda skal fylgja brúksrættinum til fiskatilfeingið, verður frágreiðing skrivað, sum kann nýtast sum grundarlag undir politiskari viðgerð. Frágreiðingin skal

- i) lýsa brúksskyldu sum hugtak við atliti at m.a. endamáli, fyrimunum og vansum, og hvat er galdandi í øðrum tilfeingisvinnum,
- ii) meta um brúksskyldu sum eitt amboð í fiskiveiðipolitikkinum, og hvussu skipanir við brúksskyldu kunnu setast í verk,
- iii) meta um, hvørja ávirkan áseting av brúksskyldu kann hava á vinnuna og yvirskipaðu endamálini í lógini um vinnuligan fiskiskap og ætlanum landsstýrisins í samgonguskjalinum."

Skipan av arbeiðinum

Jens Helgi Toftum, fiskivinnufrøðingur, og Rúna F. Guttesen, løgfrøðingur, hava staðið fyri arbeiðinum.

¹ Jacob Vestergaard hevur boðað frá, at arbeiðið skal fevna um øll fiskirættindi, ikki bert fiskidagar

2. SAMANDRÁTTUR OG NIÐURSTØÐUR

Eingin skylda er at brúka tey loyvi, landið letur, til at reka vinnuligan fiskiskap. Tann, ið fær útskrivað loyvi kann í prinsippinum sita við loyvinum, uttan at brúka tað, so leingi treytirnar fyri at hava loyvið, eru loknar.

Landsstýrið hevur sett sær fyri, at brúksskyldur skulu fylgja við brúksrættinum til fiskatilfeingið.

Hvussu skipanir við brúksskyldu vera skrúvaðar saman veldst nógv um, hvat endamálið við skipanini er, og hvørjar trupulleikar ætlanin er at loysa. Yvirhøvur ber tó til at siga, at tað eru tveir høvuðsspurningar at taka støðu til: Tann fyrri er, hvønn brúksskyldan skal fevna um, og hvat skal leggjast til grund fyri at siga, at loyvishavari ikki heldur brúksskylduna. Hin spurningurin er, hvat skal henda við teimum rættindum, ið ikki verða brúkt. Fella tey aftur til landið? Skal landið lata tey útaftur til onnur? Og hvussu skal landið lata tey útaftur?

Niðurstøðan í hesi frágreiðing er, at brúksskylda eigur at fylgja brúksrættinum til fiskatilfeingið. Tey, ið fáa loyvi frá landinum at reka vinnuligan fiskiskap, eiga eisini at hava skyldu at brúka rættindini. Brúksskyldan eigur at setast í verk sum ein generell brúksskylda soleiðis, at um loyvishavari als ikki hevur brúkt rættindini at fiska í t.d. tvey ár á rað, fella tey aftur til landið.

Brúksskylda kann eisini vera ein liður í eini skipan, sum umframt eina brúksskyldu, eisini hevur reglur um nýtsluprosent at taka aftur øll ella partar av óbrúktum rættindum, og hvussu landið skal luta afturtikin rættindi útaftur.

Mælt verður frá at seta í verk eina brúksskyldu eftir hesum leisti, fyrst og fremst tí, at spurningurin um, hvussu afturtikin fiskirættindini skulu lutast útaftur, er av so prinsipiellum slag, at hann eigur at viðgerast í breiðari høpi og við atliti at, hvussu landið lutar út fiskirættindi yvirhøvur. Henda viðgerð liggur uttanfyri arbeiðssetningin fyri hesi frágreiðing.

Ein onnur grund er, at trupulleikin við óbrúktum rættindum ikki er so stórus, at orsök er at seta í verk fløktar umsitingarligar skipanir fyri afturtøku og útluting av fiskirættindum. Harafturat er torført at ímynda sær, at tað verður stórus gravgangur eftir fiskirættindum, sum eru tikin aftur, tí vinnuligur áhugi ikki er fyri teimum.

Er endamálið at loysa trupulleikan við óbrúktum fiskirættindum, so kann hetta gerast aðrar vegir. Neyðugt er í hvørjum einstøkum føri at hyggja nærri at, hví summi rættindi liggja óbrúkt, og meta um onnur stýringsamboð og inntriv ikki eru meiri hóskandi og munadyggari at brúka, enn ein skipan við brúksskyldu, afturtøku av fiskirættindum og útluting av afturtiknum rættindum.

Hugsandi er t.d., at um umsetilgheitin var fríari og smidligari millum fiskifør, so hevði hetta í onkrum førum gjørt, at fiskirættindi í størri mun vórðu gagnnýtt.

Harafturat kann trupulleikin við, at fiskirættindi liggja óbrúkt ár um ár stava frá óhóskandi bygnaðarligum karmum í fiskiveiðiskipanini. Til dømis kann ein orsök til, at nógvir fiskidagar liggja eftir hjá nógvum útróðrabátum 15-110 tons vera, at tøkniliga menningin hevur gjørt, at tíðin er farin frá hesum slagi av útróðrabátum, sum fiskidagarnir upprunaliga vóru ætlaðir til. Bólkabýtið var kanska hóskandi fyrst í 1990-unum, men nýtist ikki at vera tað í dag. Í slíkum førum er kanska rættari at hyggja nærri at, um tørvur er á at endurskoða lógarásetta uppbýtið av útróðrarflotanum.

Í onkrum førum vera fiskimøguleikar, vit hava fingið aðrastaðni, móti at vit lata kvotur í føroyskum sjógvum afturfyri, lítið brúktir. Ein brúksskylda hevði neyvan aktiverað hesi rættindi. Tí kundi ein ístaðin roynt at fingið onnur rættindi í avtalurnar ístaðin, ella tikið kvotur, sum eingin vinnuligur áhugi er fyri, burturúr avtalunum.

Samanumtikið verður mælt til, at tað skal vera ein skylda at brúka tey loyvi, ið myndugleikarnir lata til at reka vinnuligan fiskiskap. Brúksskyldan eigur at vera ein generell brúksskylda, soleiðis at um loyvishavari ikki brúkar síni rættindi í t.d. tvey ár á rað, fella rættindini aftur til landið.

3. UM BRÚKSSKYLDU

3.1 Hvat er brúksskylda?

Brúksskylda í fiskiveiðuni er, at tey, ið fáa fiskirættindi frá landinum, hava skyldu at brúka tey. Ein brúksskylda fylgir brúksrættinum til fiskatilfeingið.

Íverksetan av skipanum við brúksskyldu snúgva seg um

1. at taka støðu til, hvussu ein skipan við brúksskyldu skal skrúvast saman, herundir hvønn brúksskyldan skal fevna um, hvussu skyldan verður definerað, og hvat skal til fyri at siga, at loyvishavari ikki heldur brúksskylduna,
2. at taka støðu til, hvat skal henda við teimum rættindum, ið ikki verða brúkt. Skulu tey fella aftur til landið? Skal landið lata tey útaftur til onnur? Og hvussu skal landið lata tey útaftur?

Hvussu ein setur skipanina saman veldst nógv um endamálið, ella hvør grundgevingin fyri skipanini er, og hvørjar trupulleikar skipanin er ætlað at loysa.

3.2 Grundgevingar fyri brúksskyldu

Grundgevingarnar fyri at knýta brúksskyldu at brúksrættinum til fiskatilfeingið eru fleiri og sum ikki nýtast at útiloka hvørja aðra:

- Endamálið við brúksskyldu kann vera at loysa ein praktiskan trupulleika við, at latin rættindi liggja óbrúkt. Óbrúkt rættindi verða tikin aftur, so at onnur kunnu sleppa frammat teimum.
- Grundgevingin fyri brúksskyldu kann vera eitt ynski um, at tey, ið fáa fiskirættindi frá landinum, hava skyldu at brúka tey, tí eftir verandi skipan er rætturin at fiska ein eksklusivur rættur. Talið av loyvum er avmarkað við lóg, og tað eru ikki øll, ið fáa fiskirættindi frá landinum. Tí eiga tey, ið fáa hesi rættindi, eisini at hava skyldu at brúka tey.
- Grundgevingin kann vera, at myndugleikarnir vilja staðfesta, at fiskirættindini ikki eru ogn hjá loyvishavara, men ein brúksrættur. Fyri at strika undir hetta, skal loyvishavari hava skyldu at brúka tillutað rættindi.
- Fiskirættindini eru ætlað sum grundarlag undir vinnuligum virksemi hjá loyvishavara og inntøkum til samfelagið. Verða rættindini ikki brúkt, er talan um óhepna fyriskipan. Tá t.d. fiskidagar undir Føroyum liggja óbrúktir ár um ár, merkir hetta í prinsippinum, at vit ikki fáa tað burturúr, sum Løgtingið vil, at vit skulu fáa burturúr. Og megna verandi loyvishavarar ikki at gagnnýta møguleikarnar, so kann ein skipan við brúksskyldu vera eitt amboð at taka aftur óbrúkt fiskirættindi, so at onnur kunnu gagnnýta tey, og á tann hátt fremja Løgtingsins vilja.

- Fiskimøguleikar okkara aðrastaðni eru í nógvum førum fingnir til vega í avtalum, har vit lata rættindi í føroyskum sjógvi afturfyri. Verða hesir móguleikar ikki fullnýttir, hava vit goldið fyri nakað, ið samfelagið ikki fær gagn av.
- Í samráðingum við onnur lond, har fiskimøguleikar í føroyskum sjógvi *ikki* verða latnir afturfyri, t.d. í strandarlandasamstarvi, í NEAFC og í NAFO, brúkar landið tíð og orku uppá at útvega Føroyum fiskimøguleikar. Um hesir veiðimøguleikar ikki verða brúktir, er talan um burturspilta tíð og orku hjá samráðingarfólki.

3.4 Brúksskylda í verandi fiskiveiðilóggávu

Føroysk fiskiveiðilóggáva hevur onga brúksskyldu fyri tey veiði-og fiskiloyvi, landið skrivar út. Tann, ið fær fiskirættindi, hevur onga skyldu at brúka tey og kann í prinsippinum sita á teimum, so leingi lógarverkið loyvir.

Brúksskylda er bert tengd at móguleikunum fyri at avhenda fiskidagar og íslandskvotur – sonevnda 60%-reglan. Treytin fyri at kunna avhenda dagar ella kvotu er, at tú sjálvur hevur brúkt meira enn 60% av døgnum ella kvotuni fiskiárið frammanundan.

3.5 Brúksskylda í øðrum føroyskum tilfeingisvinnum

Brúksskylda er í øðrum føroyskum tilfeingisvinnum:

- *Fiskaaling*: Í alilógini er ásett, at aliloyvi kann takast aftur, um loyvi ikki verður brúkt ella bert verður brúkt í avmarkaðan mun. Í standard loyvistreytunum fyri fiskaaling á sjónum sigur pkt. 16: "Um virkseimið hoyrandi til eitt aliloyvi hevur ligið stilt í 1 ár, fellur loyvið burtur - uttan mun til at móguligt eigaraskifti hevur verið. Tó kann Landsverk leingja tíðarfrestina, um serligar umstøður tala fyri tí." ²

Kolvetnislógin áleggur loyvishavarum ávísar brúksskyldur. Við loyvunum, ið verða latin til kolvetnisvirksemi og geva loyvishavaranum einkarrætt til leiting eftir og framleiðslu av kolvetni á ávísam øki, fylgja treytir, sum gera, at loyvishavarin ikki kann liggja á loyvinum, uttan at framdrift er í arbeiðnum.

- *Lógarverkið um landsjørð* áleggur festara eina skyldu atframleiða mest móguligt av festinum.³

3.6 Brúksskylda og fiskirættindasløg

Skipanir við brúksskyldu eiga at lagast eftir, hvussu fiskiskapurin er skipaður. Sum er, kunnu tey fiskirættindi, landið letur, flokkast í trýggjar bólkar av rættindasløgum:

- Eginkvotur ella egnir fiskidagar
- Loyvi at fiska av felagskvotu ella felags fiskidøgum

² § 8, stk.1, litra e) í løgtingslóg nr. 83 frá 25. mai 2009 um aling av fiski v.m. og <http://landsverk.fo/dokumentir/Standardloyvistreytir-sjogvaling.doc>

³ § 4 í kunngerð nr. 98 frá 22. desember 2004 um festi, sum broytt við kunngerð nr. 56 frá 10. mai 2005, sum hevur heimild í løgtingslóg nr. 20 frá 17. mai 2004 um landsjørð

- Fiskiloyvi at troyta ávís fiskasløg á ávísimum leiðum, uttan beinleiðis avmarkingar í nøgd ella fiskidøgum

Hetta ger, at tað ber illa til at skera allan fiskiflotan yvir ein kamb og lata øll fiskiloyvi koma undir somu skipan um brúksskyldu.

Í talvu 1 er yvirlit yvir øll fiskiloyvi, og hvørji sløg av rættindum eru tengd at loyvunum.

3.7 Hvat við fiskirættindunum, ið fella fyri brúksskylduni?

Ein týðandi partur av eini skipan við brúksskyldu er, hvat skal henda við fiskirættindum, ið fella fyri brúksskylduni. Skulu tey latast aftur til landið? Skal landið lata tey út aftur til onnur? Og hvussu skal landið lata tey útaftur?

Spurningurin um, hvussu afturtikin fiskirættindini skulu lutast út aftur verður ikki viðgjørdur nærri her. Hann verður mettur at liggja uttan fyri arbeiðssetningin og eigur at viðgerast í breiðari høpi og við atliti at, hvussu landið lutar út fiskirættindi yvirhøvdur.

Nevnast kann tó, at talan kann vera um eina skipan, har tey rættindi, ið fella aftur til landið, kunnu latast útaftur eftir nærri ásettum reglum og mannagongdum til tey, ið longu eru í vinnuni. Til dømis býtast javnt millum fiskifør í sama bólki. Á hin bógvin kunnu rættindi, ið fella aftur til landið, verða bjóðað út í almennari sølu, har øll hava atgongd til at bjóða.

Talva 1: Fiskiloyvi og rættindaslag í 2009

Fiskiloyvi	Rættindaslag
Bólkur 1, Lemmatrolarar	Egin hjáveiðikvota
Rækjur í NAFO-øki 3L	Egin kvota
Kongafiskur í Irmingarhavinum	Egin kvota
Makrelur í fýroyskum, altjóða, norskum og ES sjógvi	Egin kvota
Hummaraloyvi aðrastaðni enn á Tangafirði og har um leiðir	Egin kvota
Norðhavssild í altjóða, íslenskum og fýroyskum sjógvi	Egin kvota
Svartkjaftur í fýroyskum, altjóða, íslenskum, norskum og ES- sjógvi	Egin kvota
Rækjur í Eysturgrønlandi	Egin kvota
Botnfiskur í russiskum sjógvi	Egin kvota
Botnfiskur í norskum sjógvi	Egin kvota
Botnfiskur við Svalbard	Egin kvota
Botnfiskur í Íslandi (lína)	Egin kvota
Botnfiskur í Íslandi (snella)	Egin kvota
Kalvi í Íslandi	Egin kvota
Svartkalvi í Eysturgrønlandi (ES)	Egin kvota
Kongafiskur í Eysturgrønlandi (ES)	Egin kvota
Sild í Skagerakk, ES sjógvi	Egin kvota
Heystgýtandi sild	Egnar kvotur
Bólkur 2, Partrolarar	Egnir fiskidagar
Bólkur 3, Línuskip stórri enn 110 tons	Egnir fiskidagar
Bólkur 4A, Útróðrabátar millum 15 - 40 tons	Egnir fiskidagar
Bólkur 4B, Útróðrabátar stórri enn 40 tons á línuveiðu	Egnir fiskidagar
Bólkur 4T, Útróðrabátar stórri enn 40 tons á trolveiðu	Egnir fiskidagar
Troling innanfyri 12 fj.	Egnir fiskidagar
Rækjur í NAFO-øki 3M	Felags fiskidagar
Botnfiskur í altjóða sjógvi (NEAFC)	Felags fiskidagar
Bólkur 5A Útróðrabátar minni enn 15 tons á húkaveiðu – fullriknir	Felags fiskidagar
Bólkur 5B, Útróðrabátar minni enn 15 tons á húkaveiðu – aðrir	Felags fiskidagar
Rækjur við Svalbard	Felags fiskidagar
Svartkalvi í NAFO-øki	Felagskvota
Búrfiskur í altjóða sjógvi (NEAFC)	Felagskvota
Hummaraloyvi á Tangafirði og har um leiðir	Felagskvota
Rækjur við Jan Mayen	Felagskvota
Rækjur í russiskum sjógvi	Felagskvota
Royndarloeyvi rækjur í NE-Grønlandi	Felagskvota
Svartkalvi í Vesturgrønlandi (ES)	Felagskvota
Royndarfiskiskapur í Eysturgrønlandi eftir botnfiski	Felagskvota
Botnfiskur í ES (Rockall), lína	Felagskvota
Botnfiskur í ES, blálonga	Felagskvota
Upsí í Norðsjónum	Felagskvota
Ídnaðarfiskur í norskum sjógvi	Felagskvota
Ídnaðarfiskur í ES sjógvi	Felagskvota
Rossamakrelur í ES sjógvi	Felagskvota
Rossamakrelur í norskum sjógvi	Felagskvota
Rækjur í altjóða sjógvi (NEAFC)	Fiskiloyvi
Gulllaksur í fýroyskum sjógvi	Fiskiloyvi
Havtaska og svartkalvi við gørnum	Fiskiloyvi
Jákupsskel í fýroyskum sjógvi	Fiskiloyvi
Rækjur í fýroyskum sjógvi	Fiskiloyvi
Rossamakrelur í Suðurstillahavinum	Fiskiloyvi
Brislingur og fjarðarsild í fýroyskum sjógvi	Royndarloeyvi
Krabbi í fýroyskum sjógvi	Royndarloeyvi
Gágga í fýroyskum sjógvi	Royndarloeyvi
Stinglaksur í fýroyskum sjógvi	Royndarloeyvi

4. SKIPANIR VIÐ BRÚKSSKYLDU OG EITT SINDUR UM AVLEIÐINGARNAR

Niðanfyri eru trý dømi um brúksskyldu tikin fram, og mett verður um avleiðingarnar:

- Generell brúksskylda á øll loyvi
- Brúksskylda á fiskidagar undir Føroyum
- Brúksskylda til eginkvotur

4.1 Generell brúksskylda á øll loyvi

Brúksskyldan kann vera ein generell brúksskylda til *veiðiloyvi og fiskiloyvi* soleiðis, at hevur loyvishavari als ikki brúkt sín rætt til vinnuligan fiskiskap í t.d. tvey ár, missir skipið rættin til at reka vinnuligan fiskiskap undir føroyskum flaggi.

Ein generell brúksskylda til veiði- og fiskiloyvi kann galda fyri øll loyvi, men er kanska serliga aktuell í førum, har fiskiskapurin er skipaður við felagskvotu, felags fiskidøgum ella uttan beinleiðis avmarkingar í nøgd/døgum fyri hvørt skipið.

Veiðiloyvi er góðkenning, ið landsstýrismaðurin veitir ávísum fiskifari at veiða á føroysku landleiðunum og á leiðum uttan fyri føroysku landleiðirnar.

Fiskiloyvi er tann rættur, sum landsstýrismaðurin letur eigara av ávísum fiskifari, sum hevur veiðiloyvi, at veiða ávíst fiskidagatal og/ella ávísu nøgd úr ávísum fiskastovnum á ávísu leiðum í ávísu fiskiári.

Ávirkanin av eini brúksskyldu eftir hesum leisti veldst um, hvussu langt tíðarskeið ein roknar brúksskylduna eftir. Men hon førir ikki við sær, at nógv veiðiloyvi fella aftur til landið, tí tað eru fá fiskifør 15 tons og størri, ið als ikki eru í vinnuligum fiskiskip í fleiri ár á rað.

Hugsu vit okkum, at ein brúksskylda til fiskiloyvi varð sett í gildi 1. september 2009 í fiskiskapinum eftir botnfiski í føroyskum sjógv, so hevði talið av loyvum, sum fella fyri brúksskylduni, verið lítið. Við undantaki av trimum bátum í bólki 4A, útróðrabátar 15-40 tons, verða øll fiskiloyvi, hjá fiskiførum 15 tons og størri, brúkt.

Fiskiskapur aðrastaðni er í flestu førum skipaður við eginkvotum. Summir fiskimøguleikar á fjarleiðum eru tó reguleraðir við fiskiloyvum, sum geva atgongd til at fiska av felagskvotu/felags fiskidagar ella fiskiloyvi til fiskiskap, sum ikki er reguleraður við avmarkingum í nøgd ella fiskitíð. Og tað er serliga her, at fiskimøguleikar ikki verða brúktir.

Sum dømi kann nevast, at rækjuveiðan á Flemish Cap er skipað við felags fiskidøgum. Síðani dagaskipanin varð sett í verk í 1996, hava føroysk skip ongantíð brúkt allar dagarnir, sum hava verið tøk. Støðan við Svalbard er á leið tann sama sum á Flemish Cap. Fiskimøguleikarnir eftir rækjum verða lítið brúktir, og á hvørjum ári liggja nógvir dagar eftir. Seinastu árin er daganýtslan eisini minkað nógv, tí at rækjuskipini eru færri.

Onnur dømi um fiskimøguleikar, sum hava verið lítið brúktir ella als ikki brúktir, eru botnfiskakvoturnar í ES-sjógvi og fiskidagarnir eftir djúphavsfiski í altjóða sjógvi (NEAFC).

Ivasamt er, um ein brúksskylda til fiskirættindi uttan fyri føroysku landleiðirnar hevði skundað undir, at fiskirættindini fara at verða brúkt í størri mun enn higartil. Vinnuligi áhugin fyri hesum rættindum er lítil, og ein brúksskylda broytir neyvan støðuna.

4.2 Brúksskylda í fiskidagaskipanini undir Føroyum

Brúksskylda í fiskidagaskipanini í botnfiskinum við Føroyar kann setast í verk sum ein skylda fyri fiskifør omanfyri 15 tons at gagnnýta ein ávísan part av egnum fiskidøgum í ávíst tíðarskeið. Um ikki fellur ein partur av rættindunum aftur til landið. Skipanin kann setast saman upp á fleiri mátar. Munurin er, hvussu ein setur tíðarskeiðið at rokna brúksskylduna fyri, hvussu høgt ein setur kravið til at brúka tillutað rættindi, og hvussu stórir partur verður tikin aftur.

Eitt dømi um eina skipan er, at kravið er, at 85 prosent av tillutaðum døgum skulu vera gagnnýtt undanfarnu tvey árin. Er nýtslan undir hesum marki, verða framtíðar tillutað rættindi skerd við muninum millum 85 prosent og gagnnýtluprosentið. Verða tillutað rættindi als ikki nýtt í einum tvey ára tíðarskeiði, fella hesi aftur til landið fult og heilt.

Brúksprosentíð verður roknað sum eginnýtsla hjá fiskifari í mun til tillutaðan part í byrjanini av árinum. Eginnýtslan er ikki umfatað av keypi og sølu, tá keyp og søla fer fram fyri eitt ár í senn. Endaligt keyp og endalig søla verða tikin við í eginnýtsluna.

Skipanin virkar soleiðis, at fiskirættindini verða skerd í mun til 85% markið. Um nýtslan í einum tvey ára tíðarskeiði er 75 %, verða fiskirættindini 3. árið skerd við $85\% - 75\% = 10\%$. Við hesum verður tikið hædd fyri, at brúksskyldan ikki er fyri tey seinastu 15%. Nýta vit hetta dømið til eitt fiskifar, sum í 1. og 2. ári hevur fingið tillutað 100 dagar, og 1. árið hevur nýtt 100 dagar og 2. árið hevur nýtt 50 dagar, við hesi nýtslu hevur fiskifarið bert gagnnýtt 75%, og skulu rættindini 3. árið tí skerjast við $10\% (85\% - 75\%)$, sum er $100 - 10\% = 90$ dagar 3. árið.

Talva 2 vísir brúktar fiskidagar í prosentum av tillutaðum døgum fiskiárinum 1997/98 til 2008/09. Tøluni vísa, at tað er serliga í bólki 4A, útróðrabátar 15-40 tons, og 4B, útróðrabátar yvir 40 tons, at fiskidagar liggja eftir.

Talva 2: Brúktir fiskidagar í fiskidagaskipanini í føroyskum sjógvi hjá fiskiførum omanfyri 15 tons fiskiárinum 1997/98 til 2008/09 í prosentum av tillutaðum døgum.*

Bólkur/ár	97/98	98/99	99/00	00/01	01/02	02/03	03/04	04/05	05/06	06/07	07/08	08/09
Bólkur 2	86,7	86,3	94,1	88,0	81,8	73,7	75,7	76,9	81,5	90,4	87,8	86,0
Bólkur 3	94,6	87,5	84,6	94,1	98,1	100,4	89,2	100,7	86,8	79,7	71,1	72,7
Bólkur 4A	54,4	50,2	53,7	61,5	54,7	48,8	50,4	38,1	73,3	60,0	40,0	39,1
Bólkur 4B	87,5	86,3	90,4	100,0	97,9	115,1	119,8	108,1	83,1	54,8	53,1	64,3
Bólkur 4T									134,4	117,1	107,0	85,8

* Tá talið er størri enn 100%, merkir hetta, at fiskiførini hava útvegað sær eyka fiskidagar við at keypa frá øðrum bólum, serliga eftir heimildini at avhenda dagar, tá 3 mðr. eru eftir av fiskiárinum.

Kelda: Fiskiveiðieftirlitið

Nevnast kann í hesum sambandi, at í bólki 4A eru tað bert trýggir bátar, sum fiskiárini 2007/08 og 2008/09 hava brúkt meira enn 85 prosent av tillutaðum fiskidøgum. Í bólki 4B er tilsvarendi talið seks.

Hugsa vit okkum, at ein brúksskylda eftir døminum omanfyri hevði verið sett í gildi 1. september 2009, so høvdu lutfalsliga nógvir fiskidagar, tillutaðir bátum í bólki 4A og 4B, verið tiknir aftur við fiskiársbyrjan 2009/2010.

Brúksskyldan hevði ført við sær, at í bólki 4A høvdu o.u. 400 dagar verið tiknir aftur, meðan einir 570 dagar høvdu komið úr bólki 4B. Hetta svarar til 16 prosent av samlaða dagatalinum hjá hvørjum bólki. Avleiðingin hevði eisini verið, at trýggir bátar í bólki 4A høvdu mist øll rættindi, tí teir ongan fiskidag hava brúkt undanfarnu tvey fiskiárini.

4.3 Brúksskylda til eginkvotur

Í fiskiskapi, har skipini hava eginkvotur, kann brúksskyldan vera skylda til at brúka ein ávísan part av kvotuni í ávíst tíðarskeið. Um ikki fellur ein partur av rættindunum aftur til landið. Her kann talan vera um fleiri sløg av skipanum, har munurin er, hvussu ein setur tíðarskeiðið at rokna brúksskylduna fyri, hvussu høgt ein setur kravið til at brúka tillutað rættindi, og hvussu stórur partur verður tikin aftur.

Í fiskiskapi, sum er reguleraður við egnum kvotum, verða fiskimøguleikarnir fyri tað mesta fullnýttir. Og tað er eisini vanligt, at um einum loyvishavara av onkrari orsök ikki ber til at brúka sína kvotu, so verður hon avhendað øðrum í sama loyvisbólki fyri styttri tíðarskeið.

Tí verður ávirkanin av eini brúksskyldu lítil og eingin, har fiskiskapurin er reguleraður við eginkvotum. Tað er sjáldan, at loyvi hjá skipum við eginkvotum als ikki verða nýtt, ella at skip bert fiska ein lítlan part av sínum kvotum – serliga ikki fleiri ár á rað.

6. NIÐURSTØÐUR OG TILMÆLI

Brúksskylda eigur at fylgja brúksrættinum til fiskatilfeingið. Tey, ið fáa loyvi frá landinum at reka vinnuligan fiskiskap, eiga at hava skyldu at brúka rættindini.

Mælt verður til at seta eina brúksskyldu í lógina um vinnuligan fiskiskap soleiðis, at um loyvishavari als ikki hevur brúkt veiðiloyvi ella fiskiloyvi, hann hevur rætt til í t.d. tvey ár á rað, fella rættindini aftur til landið.

Tey flestu fiskirættindi, landið letur, verða so gott sum fullnýtt. Tað eru tó summir fiskimøguleikar, ið liggja óbrúktir ár um ár. Er fremsta endamálið við brúksskylduni at tryggja, at fiskirættindini verða gagnnýtt, kann brúksskylda vera ein liður í eini skipan, sum umframt brúksskyldu hevur reglur um nýtsluprosent, hvussu stórir partur av fiskirættindunum verður tikin aftur av landinum, og hvussu landið skal luta tey útaftur.

Mælt verður frá at seta í verk eina brúksskyldu eftir hesum leisti. Grundirnar eru fleiri:

Fyri tað fyrsta eigur spurningurin um, hvussu afturtikin fiskirættindini skulu lutast út at viðgerast í breiðari høpi og við atliti at, hvussu landið lutar út fiskirættindi yvirhøvdur.

Harafturat fer ein slík skipan neyvan at loysa trupulleikan við óbrúktum fiskirættindum. Orsøkin, til at fiskimøguleikar liggja óbrúktir, er sum oftast, at tað ikki loysir seg at fiska. Tá verður gravgangurin eftir rættindum, ið verða tikin aftur, tí vinnuligi áhugin fyri teimum er lítil, neyvan serliga stórir.

Trupulleikin við óbrúktum fiskimøguleikum er heldur ikki so stórir, at hann gevur grund til at seta í verk lutfalsliga fløktar skipanir við brúksskyldu, nýtsluprosenti, afturtøku av fiskirættindum og útluting av afturtiknum rættindum.

Fyri at loysa trupulleikan, við at fiskirættindi ikki verða brúkt, kunnu onnur amboð og tiltøk, enn ein skipan við brúksskyldu, brúkast. Neyðugt er at hyggja nærri at, *hví* fiskirættindi liggja óbrúkt í longri tíð.

Í allar flestu førum er orsøkin, at fiskiskapurin ikki loysir seg, ella at rættindini hava ikki vinnuligan áhuga. Undir slíkum umstøðum er ein skipan við brúksskyldu og afturtøku og nýggj útluting av rættindum neyvan rætta amboðið.

Er endamálið at fáa óbrúkt fiskirættindi burtur, er hugsandi, at onnur politisk stig og amboð enn ein skipan við brúksskyldu, betri eru før fyri at røkka málinum.

Í summum førum kunnu avmarkingar og forðingar í umsetiligheitini viðvirkandi til, at fiskidagar liggja óbrúktir. Ein gongd leið er tí at broyta reglurnar fyri flyting av veiðiloyvum og avhending av fiskidøgum, so at umsetiligheitin verður fríari og smidligari, og gevur vinnuni sjálvari betri móguleika at tillaga seg.

Trupulleikin við, at fiskirættindi liggja óbrúkt ár um ár kann eisini vera av bygnaðarligum slag, m.a., at tíðin er farin frá tí vinnubólki, sum hesi rættindi upprunaliga vórðu latin til. T.d. kann ein orsök til, at nógvir fiskidagar liggja eftir hjá útróðrabátum 15-110 tons

vera, at tøkniliga menningin hevur gjørt, at grundarlag ikki er fyri tí slagi av útróðrarflota, sum fiskidagarnir upprunaliga vóru ætlaðir til. Í slíkum førum er kanska rættari at hyggja nærri at, um tørvur er á at endurskoða lógarásetta uppbygging av útróðrarflotanum.

Eitt annað dømi um, at brúksskylda ikki er hóskað amboð at kveikja lív í óbrúkt rættindi, eru tey fiskirættindi, ið eru fingin til vega í sínámillum fiskiveiðiavtalum, har vit lata rættindi í føroyskum sjógvi afturfyri. Her eru eisini summir fiskimøguleikar, sum liggja óbrúktir ella lítið brúktir ár um ár. Ein orsök er, at fyrirteytirnar og bygnaðurin í vinnuni er broyttur, og at vinnuligur áhugi ikki longur er fyri at troyta fiskimøguleikarnar. Ivsamt er, um ein brúksskylda hevði bót um hetta. Trupulleikin her er meira, at vit gjalda fyri nakað, vit ikki fáa gagn av. Tí kundi ein ístaðin roynt at fingið aðrar fiskimøguleikar í avtalurnar, ella strikað tey rættindi, ið ikki verða brúkt, fyri at rætta javnvágina ella býttisutfallið í fiskaðum nøgdum í fiskiveiðisamstarvinum við onnur lond.

Samanumtikið verður tí mælt til, at tað skal vera ein skylda at brúka tey loyvi, ið myndugleikarnir lata feløgum og einstaklingum til vinnuligan fiskiskap. Brúksskyldan eigur at vera ein generell brúksskylda soleiðis, at um loyvishavari ikki brúkar síni rættindi í t.d. tvey ár á rað, fella rættindini aftur til landið.